

John Wellington vzpomíná

Pavel Vondruška

John Wellington si uvařil svůj oblíbený assamský čaj, posadil se do křesla z konce 18. století, což byla jedna z mála věcí, které z rodového majetku zdědil a ve kterém tak rád odpočíval a vzpomínal na svůj život. Zadíval se na zeď, kde byla jeho fotografie v uniformě důstojníka z druhé světové války. Pod fotografií viselo vysoké válečné vyznamenání CBE (Commander of the Order of the British Empire), které mu bylo na konci roku 1941 uděleno za zásluhy. Pomyslel si: „Škoda, že jsem tehdy nedostal Victoria Cross (VC - Viktoriin kříž – nejvyšší britské vyznamenání). Určitě jsem si jej za rozluštění zprávy z října 1941 zasloužil. Koneckonců vždyť i právě díky mému úspěchu mohl britský premiér Winston Churchill říci: „Před El Alameinem jsme nepoznali vítězství. Po El Alameinu jsme nepoznali porážku.““ Bitva u El Alameinu byla sice přesně o rok později než dešifroval tu zprávu, ale první informace o Rommelovi a jeho Afrika Korpsu měli přece Britové od něj! A je pravda, že kdyby se Němcům otevřela cesta k Suezskému průplavu a k naftovým polím Středního východu, tak kdo ví, jak by vše probíhalo... A navíc byl to přece on, kdo první luštil šifrátor Lorenz SZ 40! Nebýt mne a mých cenných informací a námi dodávaných zachycených depeší, tak by v Bletchley Parku nikdy tento šifrátor nedokázali luštit, tedy pokud jej vůbec luštili! Sice jeho stanice *Station Y* v Knockholtu byla i nadále úkolována, aby radiové depeše zachytávala a předávala do *Station X*, ale je otázka, zda je dokázali také dešifrovat ...

Možná, že nakonec může za to, že jsem nedostal VC a nepřeřadili mne do *Station X* v Bletchley Parku, ten důstojník Hill ze SIS. Vzpomněl si, jak mu před udělením vyznamenání Hill říkal: „Víš, vedení uznalo, že tvé zásluhy jsou opravdu mimořádné a rozhodlo se Ti udělit CBE“. Hill pravděpodobně viděl v jeho očích zklamání, a tak dodal: „Možná si myslí, že kdyby Ti udělili KBE (Knight of the Order of the British Empire), bylo by ostatním kolegům a důstojníkům podezřelé za co jsi jej vlastně dostal. Sám premiér považuje výsledky, které jsme společně s Bletchley Parkem získali, za tak důležité, že se nesmí nic vyzradit o tom, že Lorenz lze za jistých okolností luštit; pochop to“.

John si dodnes pamatuje na hořkost té chvíle. Vždyť se Hill ani nezmínil, že by na velitelství uvažovali o udělení VC a navíc vyzdvihl zásluhy Bletchley Parku. Vždyť to byl přece ON, kdo zprávu vyluštil a ostatně nebýt Reise a jeho geniální pomoci, tak by si v Bletchley Parku také ani neškrtili. Tím si byl jist.

Je rok 1975, 30 let po válce a informace o Bletchley Parku byly odtajněny. O obrovském úspěchu v boji s Enigmou se již běžně píše. O tom, že by tehdy dokázali luštit také

Lorenze, nikde nic nenašel. Byl jsem tedy asi opravdu jediný, kdo alespoň některé zprávy zašifrované Lorenzem SZ 40 vyluštil. A musím o tom stále mlčet. Zasloužil bych si větší uznání a společenské ocenění. Kdyby mi alespoň tehdy dali ten Viktoriin kříž.

Jenže John Wellington se velice mýlil. V Bletchley Parku zcela nezávisle na něm dosáhli dalšího pozoruhodného výsledku. Na základě analýzy provozu (zejména jednoho náhodného výpadku) a chyby obsluhy šifrátorů, která 30. srpna 1941 odvysílala dvě depeše se shodným indikátorem *HQIBPEXEZMUG* (přezdívané podle něj „ZMUG“) se jim podařilo na základě důmyslných statistických analýz zcela rekonstruovat celé zařízení Lorenz SZ 40. Získali tak prakticky až do konce války přístup k informacím o strategických plánech nepřítele. K luštění zachycených zpráv byla zkonstruována řada zařízení zcela nové konstrukce, včetně elektronkových počítačů Colossus, prvních elektronických částečně programovatelných počítačů na světě. Toto tajemství bylo považováno za tak velké, že na konci války byly počítače Colossus na základě rozkazu Winstona Churchilla zničeny.

Teprve v roce 1976 se informace o počítačích Colossus dostaly na veřejnost a až v roce 2000 byla zpřístupněna dobová oficiální zpráva o luštění této šifry (General Report on Tunny).

Toto vše však John Wellington, který do dění v *Station X* zasvěcen nebyl, nevěděl.

John pomalu popíjí svůj zelený čaj a vzpomíná na podzim roku 1941, kdy slavil svůj největší životní triumf. Byl to ten večer, kdy si zavolal důstojníka SIS Hilla a položil před něj dešifrovaný obsah depeše, odvysílané 15. října a zašifrované do té doby zcela neznámým šifrátozem Lorenz SZ 40.

Hill předal svému pobočníkovi obsah depeše s přísným rozkazem, aby ihned cestou speciální svodky zajistil dodání k ministerskému předsedovi a zařídil předání do analytického oddělení generálního štábu. Po té usedl naproti Johnovi a souhlasil s porušením vojenských předpisů a přijal i sklenku dobré whisky. Připil si s Johnem. Poblahopřál mu a celý nedočkavý čekal na jeho vyprávění, jak se mu podařilo obsah depeše získat.

John začal pomalu vykládat. Chtěl si vychutnat tento okamžik a tak nijak nespěchal. Popisoval i to, co již Hill věděl, ale ten jej nepřerušoval. Věděl, že ten slavnostní okamžik se již nevrátí a nechával jej proto Johnovi vychutnat.

John popisoval, jak Reis oznámil, že pomocí šifrátoru SZ bude v polovině října odvysílána důležitá zpráva. Zprávu se podařilo zachytit. Zmínil se, že Reis také slíbil pomoc i s dodáním technických dat tohoto nového šifrátoru. Připomněl, že Reisovi zrovna v tuto kritickou dobu došly bločky s hesly pro bezpečné agenturní spojení.

John dokonce ocitoval část z poslední zašifrované Reisovy depeše: „*Pokud mi hesla dojdou a já nebudu moci šifrovat odesílané zprávy dohodnutým způsobem, použiji nějaký jiný, třeba slabý systém. Psát budu jen v náznacích. Informaci o nastavení šifrátoru rozdělím do více zpráv a budu je posílat po částech různými kanály. Věřím, že vše dobře poskládáte. Nemohu postupovat jinak, neboť bych se prozradil*“.

Pak začal John konečně popisovat to, co dosud Hill nevěděl. Reis skutečně do písmene splnil to, co v předchozí depeši slíbil. Během října Reis odvysílal řadu krátkých zpráv, které se podařilo zachytit, byly zašifrovány klasickými šifrovými a často i velmi slabými metodami. Tyto zprávy obsahovaly odkazy na různé články, vědecké studie, fotografie apod., které byly běžně dostupné. John je podle obsahu dešifrovaných depeší snadno vyhledal a zjistil, že se na těchto odkazech vyskytují různě dlouhé řetězce složené z 0 a 1. Tyto řetězce si John pečlivě schovával. Zpočátku netušil co s nimi. Teprve když Reis poslal technická data o šifrátoru SZ a to cestou kurýra přes Casablancu a podařilo se jej podle těchto údajů ve *Station Y* zrekonstruovat, pochopil. Odkazy vedly na vzorky kol, která byla pro odvysílání důležité zprávy použita. Jeden z odkazů vedl i na počáteční nastavení kol. Tento odkaz byl zvláště zajímavý. Byla to náhoda, ale nastavení téměř odpovídalo telefonnímu číslu, na které pak stačilo pouze v jednom textu upozornit. Obdivoval Reise, jak využil běžně dostupná data nebo jak se mu podařilo do stávajících volně dostupných informací data nenápadně uložit. Pak již stačilo málo, naučit se SZ 40 ovládat. To, že to opravdu zvládl, si ověřil mimo jiné i dešifrováním zpráv, které Reis poslal. K zašifrování a dešifrování byly použity vzorky a nastavení, které byly uvedeny jako testovací. Nakonec všechny získané vzorky kol správně poskládal. Byl to sice malý rébus, ale vyřešil jej poměrně rychle, neboť mnoho možností nebylo. Podle dříve získané nápovědy přidal počáteční nastavení. Pak nedočkavě spustil dešifrovací mód. Jakmile se objevilo prvé slovo dešifrované depeše PATNACTEHO, věděl, že dosáhl úspěchu. Dokončil dešifraci a zavolal Hilla. Tak a to je vše. Ukončil své vyprávění.

Hill vstal, podal Johnovi ruku a řekl: „Vlast Ti to nikdy nezapomene. Čeká Tě významné ocenění“.

John dopil. Podíval se ještě jednou na svoji fotografii a medaili, kterou za své zásluhy získal. Smutně pokýval hlavou a pomyslel si, kdybych o tom alespoň nemusel mlčet a mohl svému vnukovi vyprávět.... Proč, proboha, se třicet let po válce stále informace o luštění šifrátoru SZ 40 tají? Proč není možno říci, že depeše z října 1941 byla vylušтена a její obsah měla britská armáda k dispozici?